

Marjan de Gruijter
Jolanda Asmoredjo

Aandacht voor vrouwen in de inburgering

Handreiking voor gemeenten voor
de begeleiding van vrouwelijke
statushouders en gezinsmigranten

Er is alle reden om aandacht te besteden aan vrouwelijke inburgeraars: vergeleken met mannen participeren zij minder op de arbeidsmarkt. Naast uitdagingen die elke inburgeraar ondervindt bij het opbouwen van een nieuw leven en de weg naar (arbeids)participatie, komen vrouwelijke inburgeraars nog extra drempels tegen: economische afhankelijkheid van de partner, onvoldoende kennis van de Nederlandse taal en maatschappij en het ontbreken van een sociaal netwerk. Deze handreiking geeft aanknopingspunten gericht op de unieke uitdagingen van vrouwelijke statushouders en gezinsmigranten in de inburgering en is bedoeld om gemeenten te inspireren en uit te dagen om deze groep de kansen te laten zien om op eigen kracht mee te doen, in de maatschappij of via werk.

Veranderopgave inburgering- inzichten uit pilotprojecten

Het Verwey-Jonker Instituut heeft evaluatieonderzoek gedaan in zes pilots gericht op het verstevigen van de positie van vrouwelijke statushouders en gezinsmigranten. Deze pilots hoorden bij het [Pilotprogramma Veranderopgave Inburgering](#). Twaalf gemeenten hebben praktijkervaring opgedaan met het in beeld krijgen van de vrouwelijke nareizigers en gezinsmigranten, het opstellen van een plan voor begeleiding richting (arbeids)participatie dat aansluit bij de behoefte van vrouwen en de uitvoering van begeleidingsactiviteiten. Het nieuwe inburgeringsstelsel biedt gemeenten betere mogelijkheden om nieuwkomers zo snel mogelijk aan het werk en op het vereiste taalniveau te krijgen. De ervaringen uit de pilotprojecten kunnen hierbij worden benut.

Waarom speciale aandacht voor vrouwelijke inburgeraars?

Vrouwelijke gezinsmigranten zijn vrouwen die een verblijfsvergunning hebben gekregen om zich aan te sluiten bij een persoon (meestal een partner) die al langer in Nederland is gevestigd (de zogenaamde 'referent'). Vrouwelijke nareizigers (zie hieronder) zijn geen gezinsmigranten, omdat zij een verblijfsvergunning asiël hebben gekregen. Gezinsmigranten komen zowel vanuit landen binnen, als buiten de Europese Unie naar Nederland. Vaak komen zij uit landen waar ook arbeids- en asielmigranten vandaan komen. Door de uiteenlopende herkomstlanden en migratieredenen van gezinsmigranten, vormen deze nieuwkomers een zeer diverse groep. Van alle migranten, die van landen buiten de EU naar Nederland komen, vormen gezinsmigranten al jaren de grootste categorie. Deze gezinsmigranten zijn inburgeringsplichtig.

Vrouwelijke statushouders zijn vrouwen die naar Nederland zijn gevlucht en een verblijfsvergunning asiël hebben. In vrijwel alle gevallen gaat het om een verblijfsvergunning asiël voor bepaalde tijd. Een deel van deze vrouwelijke statushouders is **nareiziger**: een echtgenoot/partner, ouder of het (pleeg)kind van een statushouder die bij hem/haar in Nederland wil komen wonen. Nareizigers krijgen een asiëlvergunning die is afgeleid van de vergunning van de statushouder die al eerder in Nederland woonde. Statushouders zijn inburgeringsplichtig.

De (arbeids)participatie van vrouwelijke nieuwkomers blijft achter in vergelijking met die van mannen. Dit geldt zowel voor gezinsmigranten als voor vrouwelijke statushouders. Zo werkt slechts 11% van de vrouwelijke Syrische statushouders, tegenover 44% van de Syrische mannelijke statushouders¹. Van de vrouwelijke gezinsmigranten die in 2016 in Nederland arriveerden van buiten de EU heeft na twee verblijfsjaren ongeveer 30% betaald werk².

Een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt is problematisch in relatie tot **integratie en participatie**. Vrouwelijke statushouders en gezinsmigranten zonder baan zijn in meerdere opzichten afhankelijk van hun partner. Niet alleen in financieel opzicht, maar ook omdat de partner om allerlei redenen beter (of sneller) de weg weet in de Nederlandse samenleving. Deze sterke afhankelijkheid van de partner, belemmert niet alleen de integratiekansen van vrouwen, maar brengt ook (veiligheids)risico's met zich mee. Vrouwen lopen een groter risico om slachtoffer te worden van huiselijk geweld, eer gerelateerd geweld, achterlating, misbruik en uitbuiting³. De eerste vijf jaar in Nederland zijn vrouwelijke nareizigers en gezinsmigranten daarnaast afhankelijk van hun partner voor hun verblijfsvergunning⁴. Al met al is het van groot belang dat ook deze vrouwen de mogelijkheid hebben om financieel onafhankelijk te zijn en hun kwaliteiten op de arbeidsmarkt waar te kunnen maken.

Aanknopingspunten voor ondersteuning van vrouwen in de inburgering

Veel vrouwelijke inburgeraars zijn zich nog onvoldoende bewust en hebben onvoldoende kennis van de mogelijkheden om ook buiten het gezin een rol te vervullen en te participeren (op de arbeidsmarkt). Praktische belemmeringen en de neiging om gezinsleden 'voorop' te stellen weerhouden vrouwelijke inburgeraars ervan om te investeren in hun eigen toekomst. Een deel van de gezinsmigranten wil echter juist snel aan het werk en is op zoek naar praktische tips en ondersteuning. Gemeenten kunnen onderstaande aanknopingspunten gebruiken om inburgeringsaanbod zó in te richten dat dit (beter) aansluit op de behoefte, vragen en wensen van vrouwelijke inburgeraars.

1. Een uitgebreide introductie op en kennismaking met de Nederlandse samenleving

Veel vrouwelijke statushouders en een deel van de gezinsmigranten hebben behoefte aan meer informatie over leven en werken in Nederland. Omdat zij vaak rechtstreeks bij hun partner zijn gaan wonen (in het geval van nareizigers of gezinsmigranten) hebben zij introductieactiviteiten in het AZC gemist. Daarnaast hebben vooral (laagopgeleide) vrouwen zonder arbeidsverleden of beroepsidentiteit behoefte aan een nadere oriëntatie op hun mogelijkheden in Nederland. De ervaringen in de pilots laten zien dat groepsgewijze activiteiten aan groepen van vrouwen bijdragen aan onderlinge uitwisseling van ervaringen en steun. Daarnaast biedt het vrouwen de mogelijkheid om het eigen – vaak nog beperkte – sociale netwerk uit te breiden.

- Bied aan vrouwen die op grote afstand staan van de arbeidsmarkt en de Nederlandse samenleving – bijvoorbeeld in het kader van het Participatieverklaringstraject – **een uitgebreid introductieprogramma** gericht op kennismaken met leven en werken in Nederland aan. Laat deelnemers zélf hun vragen en leerbehoefte formuleren, zodat de informatie goed beklijft en men zelf met het geleerde aan de slag kan.

"Ik zou aan andere vrouwen aanraden om mee te doen. Niet alleen omdat het goed is voor het vinden van werk. Maar ze leggen alle details over het leven hier aan je uit. Opleiding, werk, praten met mensen, alles. Ik ken meerdere mensen die niet de moed hebben om iets met Nederlandse mensen te doen. Maar deze trainingen verbreken die barrière. Ik was ook zo. Ik was verlegen bij Nederlandse mensen. Maar als een Nederlands persoon je vertelt dat het ok is om fouten te maken, voel je je zoveel vrijer om te praten." (deelnemster)

"We kunnen nu concluderen: op het moment dat je vrouwen met vrouwen samen zet, krijg je gewoon beter resultaat met deze doelgroep. Ik krijg veel meer respons, mag dichterbij komen, dan als ik het vergelijk met vrouwen die ik op dit moment in gemengde groep begeleid". (trainer).

- Biedt vrouwen zonder opleiding en/of werkervaring een **empowermenttraining** aan, waarin zij in een groep werken aan het in kaart brengen van de eigen vaardigheden en competenties, zodat zij gaandeweg zelfvertrouwen krijgen om zich te oriënteren op scholing of werk. Maak daarbij gebruik van de expertise van maatschappelijke organisaties die ervaring hebben met deze doelgroep.

"De training gaat deels over onderwerpen die ook al in de inburgering aan de orde zijn gekomen. Toch kregen we de reactie: "We hebben veel geleerd". Herhaling is belangrijk, dan beklijft het. Informatie over het onderwijssysteem bijvoorbeeld, daar vielen kwartjes. Ook informatie over de gezondheidszorg. Wanneer ga je naar een huisartsenpost? Dat snapten ook veel vrouwen voor die tijd niet. Dus daar hebben ze echt wat aan gehad. Ondanks dat ze dat ook als onderdeel van de inburgering hebben". (pilotgemeente)

- **Ervaringsdeskundige tolken/co-trainers**

vertalen niet alleen letterlijk, maar hebben ook zelf ervaren hoe het is om in Nederland een nieuw leven op te bouwen. In de Brede intake, maar ook in voorlichtings- en trainingsbijeenkomsten kunnen zij vragen beantwoorden - van zowel deelnemers als de trainers. Door hun ervaringen als nieuwkomer in Nederland, vervullen zij ook een functie als rolmodel voor de vrouwelijke inburgeraars.

- **Betrek de partner** en eventueel (volwassen) kinderen bij de Brede intake en/of het Participatieverklaringstraject van vrouwen die zich bij de start van de inburgering oriënteren op hun toekomst in Nederland. In de pilots heeft dit ertoe geleid dat eventuele weerstand voorafgaand of tijdens het traject vanuit de thuissituatie sterk is weggenomen.

"De vrouwen eerst alleen aan hun kinderen. Als we hen vroegen wat ga je doen? Dan ging alles over de kinderen. Ze dachten niet aan hun eigen toekomst of werk of doel. Maar nu is het helemaal anders. Ze willen bijvoorbeeld graag werken, een cursus doen of een opleiding doen. Ze willen iets voor henzelf. Niet voor hun kinderen of man, maar alleen voor hen". (trainer)

"De tolk doet meer. Vanuit hun cultuur weten ze wat er kan spelen, maar ze zijn ook goed geïntegreerd in Nederland. Ze gaan discussie aan: "Je man kan ook een keer poetsen". Dat kan een Nederlandse trainer zeggen, maar als iemand vanuit eigen cultuur dat doet, dan werkt dat beter. Ik noem het tolkplus". (pilotgemeente)

"Ik kwam uit een oorlog, ik was vergeten wie ik ben. Ik had veel stress en was alleen maar bezig met de kinderen. Ik was mezelf vergeten. Ik begon met dit programma en heb geleerd dat ik ook belangrijk ben. En alles komt weer terug: dat ik van zwemmen houd en daar energie van krijg. Dat was ik allemaal vergeten". (deelnemster)

2. Praktische belemmeringen voor participatie wegnemen

In de pilots bleek dat het belangrijk is om praktische belemmeringen voor deelname van vrouwelijke inburgeraars aan trajecten gericht op inburgering en participatie weg te (helpen) nemen. De meeste vrouwelijke inburgeraars hebben (kleine) kinderen en nemen vaak het leeuwendeel van de zorgtaken voor hun rekening. De toegang tot en beschikbaarheid van kinderopvang is daarom een belangrijke randvoorwaarde. Daarnaast blijkt het ook belangrijk dat de mogelijkheden om te reizen en afstemming met ander aanbod in het kader van de inburgering goed geregeld is. Door de coronacrisis en -maatregelen is het belang van digitale vaardigheden en de toegang tot digitale (hulp)middelen naar voren gekomen.

- Inventariseer van welk taalaanbod men gebruik maakt en zoek contact met de taalaanbieder over de vraag hoe de **(arbeids)participatie en in de inburgering op elkaar kunnen aansluiten**.

- Verken in de Brede intake of, en zo ja in welke vorm behoefte is aan **kinderopvang** en hoe hierin kan worden voorzien. Soms kan het informeel worden opgelost binnen het eigen gezin of netwerk. Bij langere, of intensievere trajecten ligt het voor de hand om formele kinderopvang te regelen.

"Als corona iets duidelijk heeft gemaakt, is het dat dat mensen digitaal vaardig maken eigenlijk ook opgenomen moet worden in het [inburgerings]pakket, want de bleek heel duidelijk dat ze daar niet vaardig in waren". (pilotgemeente)

- **Ontzorg** vrouwelijke nareizigers en gezinsmigranten bij het zoeken naar geschikte opvang en het aanvragen van toeslagen. Overweeg ook om de eventueel resterende eigen bijdrage aan de kosten voor de duur van het traject voor rekening te nemen.
- Organiseer activiteiten in het kader van de inburgering en participatie op **centrale plekken** in de gemeente of regio en vergoed eventuele **reiskosten**. Zoek, als sprake is van een lange, of ingewikkelde reis met het OV naar praktische oplossingen om deelname mogelijk te maken, zoals het inzetten van een busje. Verken daarbij lange termijn oplossingen die inburgeraars ook op dit terrein zelfredzamer maken.
- Benut de Brede intake om na te gaan of inburgeraars digitaal vaardig zijn en bied indien nodig een training of cursus digitale vaardigheden. Deze vaardigheden kunnen ook worden benut in het inburgeringsaanbod zelf: Overweeg bijvoorbeeld om aanvullende begeleiding aan te bieden via digitale middelen (zoals WhatsApp of Zoom). Dit is een laagdrempelige aanvulling op fysieke ontmoetingen en biedt mogelijkheden om frequenter en informeler contact te onderhouden en tussentijds vragen te beantwoorden.

"We hebben ervoor gezorgd dat in het project het vervoer goed geregeld is. Daar is dan geen discussie meer over. Dat werkt. Maar het is dan wel belangrijk dat je gedurende het traject de rollen meer omdraait en de verantwoordelijkheid voor dit soort dingen bij de deelnemers gaat leggen. Wij hebben bijvoorbeeld geregeld dat vrouwen fietsles konden krijgen van vrijwilligers". (pilotgemeente)

"Ik word zelf ook bedrever in hoe ik Zoom gebruik. Minder statisch, niet alleen maar zitten op je stoel en naar de deelnemers op je scherm kijken. Ik denk na over hoe ik alsnog een actieve houding bij iedereen kan creëren. En de Whatsapp groep van de vrouwen is nu veel actiever, ze sturen bijvoorbeeld meer foto's naar elkaar". (pilotgemeente)

3. Gerichte ondersteuning voor gezinsmigranten die willen werken

Uit de ervaringen van de pilots blijkt dat een deel van de gezinsmigranten - in tegenstelling tot veel vrouwelijke nareizigers - al een goed beeld heeft van werken in Nederland en vooral op zoek is naar ondersteuning of hulp bij het wegnemen van praktische belemmeringen op weg naar werk, zoals de mogelijkheid voor diploma-waardering, of het volgen van een (aanvullende) korte opleiding om zich te (her)kwalificeren. Zij willen vooral de inburgering - die zij zelf bekostigen - (versneld) af ronden.

In het nieuwe inburgeringsstelsel worden zij hierin begeleid door de gemeente. Zij krijgen een Brede intake en ook wordt met hen een PIP opgesteld, waarin wordt vastgelegd welke route zij zullen gaan volgen om aan de inburgeringsplicht te voldoen. In tegenstelling tot inburgeringsplichtige statushouders dienen zij echter het inburgeringsonderwijs (taal en KNM) zelf te betalen. Hoewel gezinsmigranten zonder uitkering ook een beroep kunnen doen op ondersteuning bij het zoeken naar werk in het kader van de Participatiewet, gebeurt dit tot op heden nauwelijks.

"De pilot heeft laten zien dat gezinsmigranten echt een aparte groep zijn: zij willen een plek hebben om vragen te stellen. Het gaat bij hen meer om het "Waar kan ik terecht", dan "het ontdekken van". [...]. Ze zijn overwegend ook wat meer geletterd, hun taal gaat sneller". (pilotgemeente)

- Breng via de Brede intake die in het kader van de inburgering wordt afgenomen bij **gezinsmigranten (specifieke) vragen en ondersteuningsbehoeften** in beeld en organiseer dat hieraan tegemoet kan worden gekomen.
- Zorg ervoor dat **informatie en ondersteuning** over vestiging, wonen en werken in Nederland **goed toegankelijk is, ook voor gezinsmigranten**, bijvoorbeeld door expatcentra of welkomhuizen ook voor deze groep open te stellen.
- Bied gezinsmigranten zonder uitkering actief de mogelijkheid aan om gebruik te maken van **ondersteuning gericht op re-integratie** in het kader van de Participatiewet.

Verder lezen?

Tips & Tools

Verloove, J., Vries, S. de (2020). [Handreiking ondersteuning bij de arbeidstoeleiding van vrouwelijke statushouders](#). Antwoord op veel gestelde vragen van gemeenten. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Feiten en cijfers

Kennisplatform Integratie & Samenleving (2021). [Participatieprofielen vrouwen met een migratieachtergrond](#). Feiten en cijfers voor gemeenten en hun partners bij (door)ontwikkeling van beleid en uitvoering van arbeidsmarkttoeleiding en re-integratie. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Onderzoek

Gruijter, M. de, Asmoredjo, J., & Sikkema, M. (2021). [Evaluatie Pilots Veranderopgave Inburgering: Vrouwelijke nareizigers en gezinsmigranten](#). Eindrapportage. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Gruijter, M. de, & Hermans, L. (2019). [Op weg naar werk?](#) Vrouwelijke statushouders en gemeenten over kansen en belemmeringen bij arbeidstoeleiding. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Razenberg, I., Kahmann, M., & Gruijter, M. de (2018). [‘Mind the gap’](#): Barrières en mogelijkheden voor de arbeidsparticipatie van vluchtelingenvrouwen. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Stavenuiter, M., Kahmann, M., Kok, M., Mourik, K. van, Out, M., & Gruijter, M. de (2020). [Re-integratie van vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt](#). Utrecht: Verwey-Jonker Instituut/ Movisie.

Eindnoten

- 1 Sociaal en Cultureel Planbureau (2020). Syrische statushouders op weg in Nederland: de ontwikkeling van hun positie en leefsituatie. Den Haag: SCP.
- 2 Cijfers van CBS in: Gruijter, M. de, Verloove, J., Sikkema, M. (2021). Participatieprofielen van vrouwen met een migratie-achtergrond. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- 3 Sterckx, L&., Fessehazion, M. (2018). Eritrese statushouders in Nederland. Een kwalitatief onderzoek over de vlucht en hun leven in Nederland. Den Haag: SCP.
- 4 IND (2018). De gezinsherenigingsprocedure voor houders van een asielvergunning. Den Haag: Immigratie- en Naturalisatie Dienst.

COLOFON

Opdrachtgever	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Auteurs	Drs. Marjan de Gruijter Dr. Jolanda Asmoredjo
Foto cover	ANP - John van Hamond Nederland, Bilthoven (Cultureel Centrum het Lichtruim), 9 oktober 2019. Training in de vorm van theater voor vrouwelijke statushouders.
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut, Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-94-6409-091-8

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2021.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.